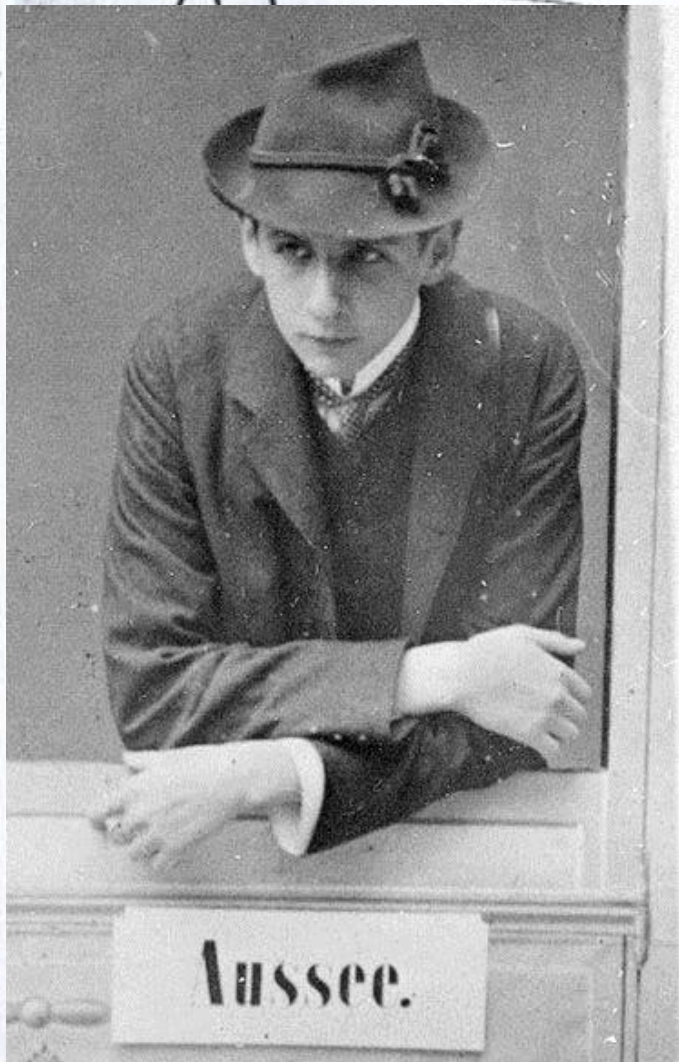
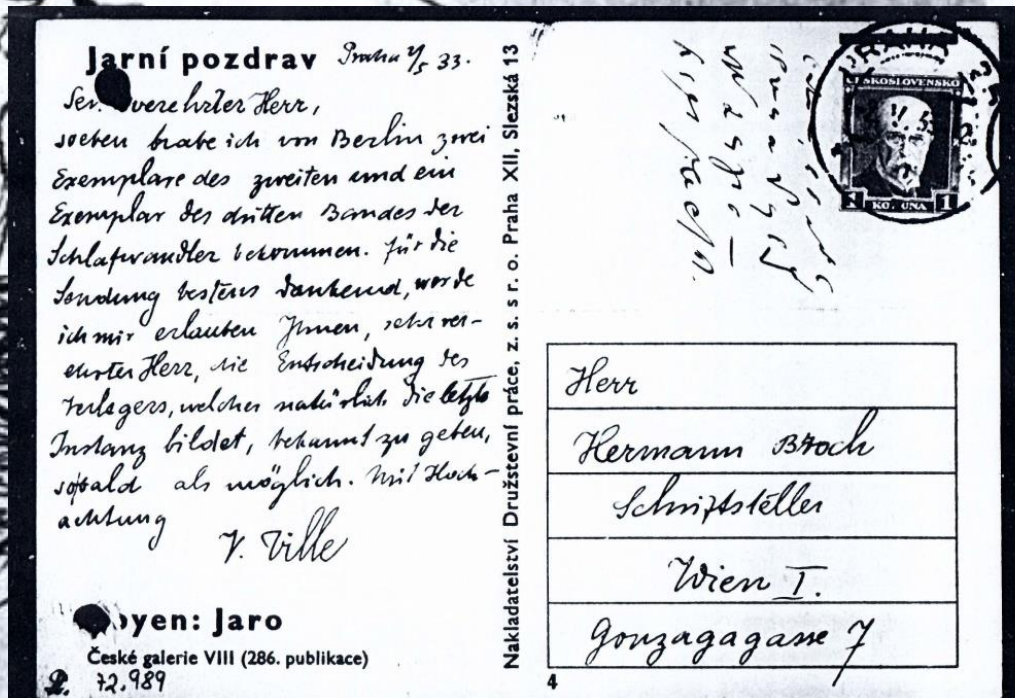
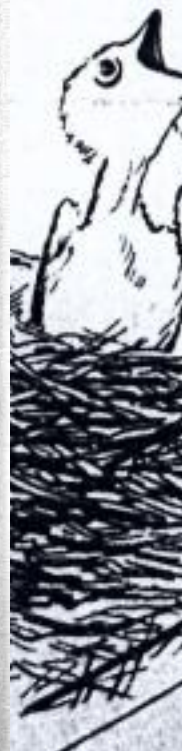

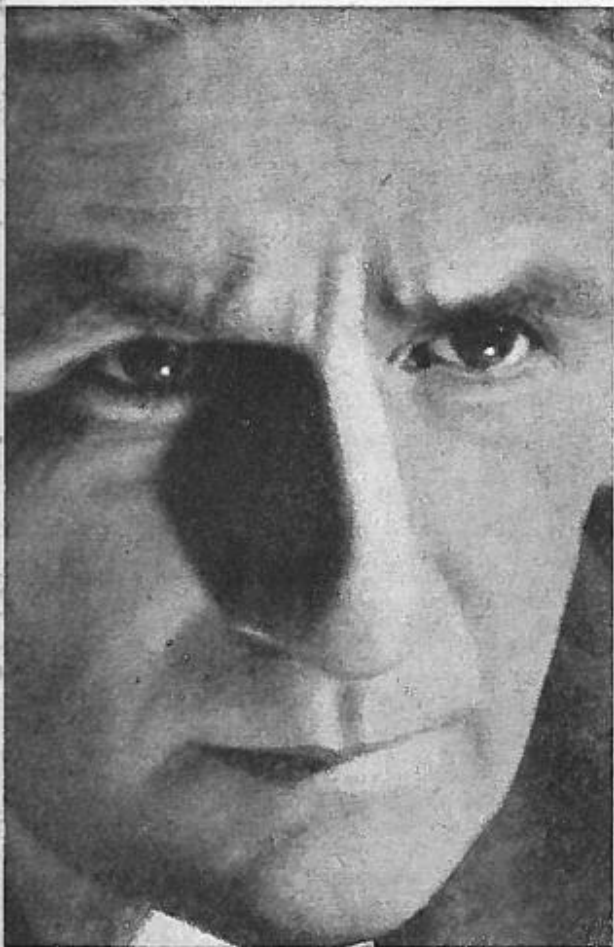
Hermann Broch v Čechách

* Michal Topor,
michal.topor@ipsl.cz

* <https://dl1.cuni.cz/course/view.php?id=7204&notifyeditingon=1>

MARGINÁLIE
K DÍLU HERMANNA BROCHA

Generace lyríků, prozaiků a dramatiků, u jejichž kolébky zářilo trojhvězdi Wagner—Nietzsche—

mové válce? Vždyť v onom zlatém věku jistoty a zlatého oběživa psal své první romány A. Gide, maloval T. Lautrec, vmetl do tváře měšťáka svou obžalobu Karl Kraus, utekl z Evropy Gauguin, vydal H. St. Chamberlain svůj spis o vyšší germánské rase, dávno před Sartrem napsal existenciální dramata Čechov, vydal Gorkij *Matku*, maloval Picasso slavného *Kytaristu* a kubistickou *Hlavu, Adama a Evu*, vyšly Burckhardtovy zlovestné *Úvahy o světových dějinách*, napsal Claudel *Pět velkých ód*, maloval Matisse, vydali T. S. Eliot a E. Pound své básně, vyšly německé překlady Kierkegaard, které četl Kafka, hrál se Stravinského *Pták Ohnivák* a *Slavení jara*, Schönbergovy *Písně z Gurre*, G. Mahler dovršil své dílo... Kolik je zde už předznamenáno z duchovní tváře doby, kterou žijeme dnes, stále ještě i dnes, po svržení prvních atomových bomb. Kdo by však byl ochoten vzít na sebe i mravní důsledky a tíhu viny, jež nutně vyplývají z poznání takové strašlivé kontinuity?

Na záložce prvního vydání Brochových *Náměsíčníků* se tato trilogie velebila jako „nejhlubší analýza německého ducha za posledních čtyřicet let“. Dva roky poté se v Německu dostal k moci Hitler a na básníkovu pronikavou analýzu se promptně zapomnělo. Bylo by ovšem iluzí domnívat se, že umělecké dílo je s to zabránit diktátorovi, aby se zmocnil vlády, zejména když tento „vůdce“ pouze dokonale ztělesňuje nejskrytější touhy středoevropského maloměšťáka. Román byl znovu objeven po druhé světové válce spolu s dílem Franze Kafky, Alfreda Döblina, E. Barlacha, O. Loerka a jiných „zapomenutých“ expresionistů. Toto znovuobjevování se však neděje přirozeným výběrem zákona času, je řízeno nejrozumnějšími, mnohdy ani nekulturními zájmy, a intelektuální a buditelký romantismus moderních záchranců hodnot hrává při tom tragikomickou úlohu. A tak se tu a tam vracíme k zapomenutým básníkům, ale nijak neusilujeme

jako Brochovu zastřenou autobiografii, nazývá Broch Vídeň let 1870—1890 metropolí „vakua hodnot“. Protože dosud nebyla napsána sociologie velkoměstských literátů, lze pouze tušit, že jde o druh lidí, jichž historie je poznamenána nestvůrnostmi duševního i tělesného života, které traumatizují evropskou kulturu už po generace. Ne náhodou právě ve Vídni, kde se soustřeďovalo literátství z celé střední Evropy, vznikla — v josefínských tradicích, — významná lékařská, zejména psychiatrická škola a Freudova psychoanalýza.

Hermann Broch se tam narodil 1. listopadu 1886. Jeho otec vlastnil textilní továrnu. Broch byl tedy buržoazní synek, patřil k tzv. druhé generaci (jako Werfel a Hofmannsthal), která užívala otcových peněz nikoli podle otcových představ. Otec si ovšem přál, aby syn později převzal továrnu. Syn se otcovi podvolil, neboť od mládí tíhnul k přírodním a exaktním vědám. Studoval na vídeňské technice, potom v Mühlhausenu na Vysoké škole textilní, zaučoval se v německých a českých textilkách. Učil se i česky u Kafkovy přítelkyně Mileny Jesenské. V roce 1906 odjíždí na studijní cestu do Ameriky. Dojmy z této cesty se odrážejí ještě v druhém díle *Náměsíčníků*. Od roku 1908 do roku 1927 pracoval Broch v otcově továrně. Po válce usiloval o konsolidaci rakouské republiky jako člen Smírčího úřadu pro potírání nezaměstnanosti. Zkušenosti z těchto působišť uplatnil v pozdějších studiích k psychologii davových a politických hnutí. Rok 1928 přináší však rozhodující obrát v Brochově životě: rozhodne se pro dráhu nezávislého spisovatele. Do roku 1931 horečně studuje na vídeňské universitě matematiku (u Hanse Hahna), filosofii (u Moritze Schlicka), psychologii (u Karla Bühlera). Občas přednáší též na vídeňské lidové universitě. V roce 1938 je zatčen gestapem v Alt-Aussee, očekává trest smrti, ale přispěním přátel v emigraci je propuštěn a odjíždí přes Skotsko do Ameriky. Tam přednáší na universitě v Princetonu a skoro všechnen volný čas věnuje obětavě pomoci emigrantům. V roce 1949 se stěhuje do New Havenu, v roce 1950 je jmenován mimořádným profesorem na universitě v Yale a je navržen na Nobelovu cenu. Umírá na srdeční mrtvici 30. května 1951 v New Havenu.

Vídeň, 1918..., Oskar a Milena Pollakovi, Ea von Allesch, Robert Musil, Franz Blei, Otto Pick, Arne Laurin...

* ke vztahu Broch – Pollakovi srov. Špirit 2015, s. 523–525

*

Prager Presse, 1921....

Broch, Hermann: Heinz Thieß: „Prometheus“. *Prager Presse* 1, 1921, č. 207, 23. 10., s. 15.

Broch, Hermann: Ernst Weiß: „Stern der Dämonen“. *Prager Presse* 1, 1921, č. 218, 3. 11., s. 7.

Broch, Hermann: Otto Flake: „Pandämonium“. *Prager Presse* 1, 1921, č. 274, 30. 12., s. 7.

Broch, Hermann: Die erkenntnistheoretische Bedeutung des Begriffes „Revolution“ und die Wiedererlebung der Hegelschen Dialektik. *Prager Presse* 2, 1922, č. 206, 30. 7., Dichtung und Welt, č. 31, s. III.

Broch, Hermann J.: Typus des Kritikers: Alfred Polgar. *Prager Presse* 2, 1922, č. 248, 10. 9., Dichtung und Welt, s. II–III.

Broch, Hermann: Seghers: „Der Astand der Fischer von St. Barbara“. *Prager Presse* 9, 1929, č. 112, 24. 4., s. 7.

Broch, Hermann

Laurinovi, Arnemu

9 dop. + 5 ob., 1 kor. 1.

- 1/ 18.IV. 1921, 1 l., 4°
- 2/ 23.IV. 1921, 1 l., 4°
- 3/ 10.X. 1921, 1 koresp. lístek
- 4/ 4.II. 1925, 1 l., 8° ± ob.
- 5/ 9.III. 1925, 1 l., 4°
- 6/ 7.VI. 1926, 1 l., 4° ± ob.
- 7/ 18.IV. 1928, 1 l., 8° ± ob.
- 8/ 16.VIII. 1931, 1 l., 4° ± ob.
- 9/ 24.VIII. 1931, 1 l., 4° ± ob.
- 10/ b.d. 1 l., 4° . "Sie waren so freundlich ..."

Laurin Arne. S. 46.

Laurin, Arne

BROCH 17.

Brochovi, Hermannu Dr.

3 dop. /kopie/

7526-37

* Laurinova
korespondence s Eou
von Allesch,
Franzem Bleiem...

Broch, Hermann: Die Schlafwandler. *Prager Tagblatt* 55, 1931, č. 13, 15. 1., s. 2 (redakční úvod a ukázka).

Broch, Hermann: Ringende Frauen. *Prager Presse* 11, 1931, č. 229, 25. 8., s. 4 (redakční úvod a ukázka z části *Esch oder die Anarchie*).

Wolf, August B.: Esch oder die Anarchie. Roman von Hermann Broch. *Prager Presse* 11, 1931, č. 213, 8. 8., s. 7.

Wolf, August B.: 1918 Huguenau oder die Sachlichkeit. *Prager Presse* 12, 1932, č. 324, 27. 11., Dichtung und Welt, s. III.

Wolf, August B.: Spaziergang mir Hermann Broch. *Prager Presse* 14, 1934, č. 165, 19. 6., s. 5.

Prag, VII., Sternka 46

12. Nov. 1932

Otto Pick

Lieber Herr Proch,
 endlich - 2 wochen lang durch eine Augen-
 entzündung davon verhindert - kann ich Ihre
 Anfragen beantworten. Vor allem: Ihr Drama inter-
 essiert mich außerordentlich und ich bitte Sie sehr,
 mir 1-2 Manuskripte umgehend zu senden. Ich
 werde es sorgfältig lesen und Ihnen dann sagen,
 ob und für welche Theater Bühne es in Betracht
 käme. Jedenfalls werde ich sowohl das - unter
 Direktor Eggers neuer Leitung ausgezeichnete - Bouffé
 Theater, als auch das tschechische Nationaltheater
 schon jetzt aufmerksam machen. Welcher Verlag
 oder welcher Bühnenverleger vertritt das Stück?
 Und sind die Aufführungsrechte für das
 Gebiet der Tschechoslowakei noch verfügbar?
 Im diesem Falle könnte ich Ihnen einen
 Konkreten Vorschlag machen. Wegen der
 Beschaffung einer gütlichen Väterstimmung würde
 ich das Entsprechende veranlassen.

Barthel-
Verlag

Sulzgraber

Prager Presse
A. B. Wolf

Centrum
Capel
Langner

Was mir die "Schalwandler" anbelangt,
 so habe ich bereits wiederholt bei den tschechischen
 Verlegern die Herausgabe anregt. Ich glaube,
 daß es nicht ganz leicht sein wird, gegenwärtig
 das Entstehen der ganzen Biologie zu erklären?
 Ich kenne ich gerade den dritten
 Brand - dem die "Prager Presse" eine Besprechung
 von A. B. Wolf widmen wird - leider nicht,
 glaube aber, daß gerade dieser, da er
 rechtlich nahe Dinge behauptet, wenn
 Interesse der Tschechen am stärksten
 entgegenkommen dürfte. Nun hat der
 Theaterverleger "Centrum" in Prag (der
 die Werke von Capel, Langner usw. vertritt
 und mit dem auch ich seit Jahren arbeite),
 eine literarische Vertriebsstelle eingerichtet,
 welche neuer bereits eine Reihe Romane
 von Heinrich Mann, Kesten, Schalom
 Proch, Trimmermann u. a. bei Pfefferkorn
 Verlegern placiert hat. Ich empfehle
 Ihnen, sich unter Berufung auf mich
 mündlich habe ich das "Centrum" bereits

verständigt) von den: Verlag Centrum, Literarische
 Abteilung, Prag VII., Nacl Stalou 6 zu
 wenden. Der betreffende Referent, Herr Schwarz,
 hat mir zugesichert, daß er sich für
 die Placierung einsetzen werde. Hinsichtlich
 des ev. Übersetzers werde ich Ihnen dann
 gerne von die Hand gehen.

Jedenfalls erwarte ich jetzt gespannt
 Ihr Drama und werde Ihnen dann
 gleich berichten.

Mit den besten Grüßen
 Ihr stets ergebener
 Otto Pick

Hermann Broch

Wien I., Gonzagag. 7

Wien, 29. April 1933.

Sehr verehrter Herr Professor,

Besten Dank für Ihre freundlichen Zeilen.

Wieso Otto Pick mich an Sie empfehlen konnte, kann ich ^{augenblicklich} Ihnen leider nicht sagen. Ich habe Herrn Pick selbst schon einige Jahre nicht gesehen, habe mich an ihn, der sich zu meinen Büchern überaus freundlich eingestellt hat, wegen der Möglichkeit einer tschechischen Übersetzung gewandt und habe darauf hin von ihm den Weg zu Ihnen gewiesen erhalten, wofür ich ihm selbstverständlich sehr dankbar bin.

Ich freue mich ganz ausserordentlich, dass Ihnen die beiden ersten Bände gefallen. Der dritte Band ist schon vor einige Monaten erschienen und der Verlag dürfte Ihnen inzwischen bereits das Gesamtwerk zugeschickt haben. Sollten Sie, wie ich gerne hoffe, an eine Aufnahme in der "Evropska Knihovna" denken, so würde ich eventuell auch nach Prag kommen, um näheres zu besprechen. Indem ich Sie, hochverehrter Herr Professor inzwischen hochachtungsvoll begrüsse, bin ich Ihr ergebener

H. Broch

Hochwöhlg.

Herrn Prof. Dr. V. Tille

Prag II.

Vojtěšská 5

Wien, 29. April 1933.
Sehr verehrter Herr Professor,
Besten Dank für Ihre freundlichen Zeilen.
Wieso Otto Pick mich an Sie empfehlen konnte, kann ich Ihnen leider nicht sagen. Ich habe Herrn Pick selbst schon einige Jahre nicht gesehen, habe mich an ihn, der sich zu meinen Büchern überaus freundlich eingestellt hat, wegen der Möglichkeit einer tschechischen Übersetzung gewandt und habe darauf hin von ihm den Weg zu Ihnen gewiesen erhalten, wofür ich ihm selbstverständlich sehr dankbar bin.
Ich freue mich ganz ausserordentlich, dass Ihnen die beiden ersten Bände gefallen. Der dritte Band ist schon vor einige Monaten erschienen und der Verlag dürfte Ihnen inzwischen bereits das Gesamtwerk zugeschickt haben. Sollten Sie, wie ich gerne hoffe, an eine Aufnahme in der "Evropska Knihovna" denken, so würde ich eventuell auch nach Prag kommen, um näheres zu besprechen. Indem ich Sie, hochverehrter Herr Professor inzwischen hochachtungsvoll begrüsse, bin ich Ihr ergebener

Praga, 2/5-33.
Nakladatelství Sfinx
Praga II, Karlovo nám. 15.

Dovoluji si zaslat k nahlédnutí list p. Brocha, autora třídílného románu Die Schlafwandler, jež jsem právě obdržel. Odpověď jsem, že přečtu 3ti svazek a že odpověď o zařazení neb nezařazení románu do Evropské knihovny bude poslána až po tom, jak nakladatelství rozhodne.

V. Tille

SFINX, JANDA, PRAHA
DOŠLO - 3. V. 1933
VYŘIZENO

Broch
RHEIN-VERLAG
AKTIEN-GESELLSCHAFT IN ZÜRICH

Herrn Professor Tille
Vöjtesska 5
P r a g II

Sehr verehrter Herr Professor:

Herr Hermann Broch übermittelt uns Ihre Karte, aus der wir zu unserem Bedauern ersehen müssen, dass uns bei der Expedition der "Schlafwandler" ein Irrtum unterlaufen ist. Dieses Versehen ist uns sehr peinlich und wir bitten vielmals um Entschuldigung. Der fehlende Band I wird Ihnen gleichzeitig nachgeliefert.

Wir nehmen an, dass es Sie interessieren wird, wie die englische und amerikanische Kritik auf die "Schlafwandler" reagiert haben und schicken Ihnen die Rezensionen zur gefl. freundlichen Durchsicht und Rückgabe nach Gebrauch.

Mit der nochmaligen Bitte, das unliebsame Versehen doch gütigst entschuldigen zu wollen, empfehlen wir uns Ihnen

in ausgezeichneter Hochschätzung

ergebenst

RHEIN-VERLAG A.G.

DEUTSCHE GESCHÄFTSSTELLE MÜNCHEN

FERNSPRECHER 24 678
BANKKONTO: H. AUFHÄUSER, MÜNCHEN
POSTSCHECK: MÜNCHEN 59 07 - ZÜRICH VIII 16 8 97

MÜNCHEN, 6. Mai 1933
KÖNIGINSTRASSE 35 a

HERMANN BROCH

z.Zt. München, 23. Mai 1933
Königinstrasse 35

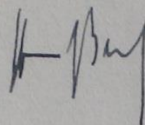
Sehr geehrter Herr Professor:

Ihre freundlichen Zeilen vom 16.ds. haben mich hier in München beim Verlag, bei dem ich einige Tage zu tun hatte,⁺ Eigentlich hatte ich die Absicht, von hier aus nach Berlin zu fahren und auf dem Rückweg nach Prag zu kommen, doch zwingen mich die Umstände, sofort nach Wien zurückzukehren und die Berliner, resp. Prager Reise aufzuschieben. Wenn es aber notwendig sein sollte, könnte ich jederzeit von Wien nach Prag kommen, um ev. mit dem Verleger zu sprechen.

+erreicht.

Inzwischen bitte ich Sie, für Ihre so überaus freundlichen und gütigen Worte allerherzlichsten Dank entgegenzunehmen und bin mit dem Ausdruck aufrichtiger Wertschätzung

Ihr sehr ergebener

T I L L E Václav			Č. inv.: 144
PAMÁTNÍK NÁRODNÍHO PÍSEMNICTVÍ LA - SK - LEO Ⓞ PNP Ⓞ	Pozůstalost (fond): Tille Václav	Uložení: 18/A/8	Č. přír.: 67/82 Č. neg.:

T I L L E Václav :

Broch Hermann: Die Schlafwandler

recenze pro Sfinx

strojopis s rkp. poznámkami, 1933, 5 ll, 8

5 ll

Zpracoval:

Datum:

Hermann Broch: Die Schlafwandler. 1888.
I. Pasenow, oder die Romantik. München Rhein-Verlag 1931.
II. Esch oder die Anarchie. 1903....1931.
III. Huguenau oder die Sachlichkeit. 1918. Nevyšlo ještě.

I. Pasenow.

I. Sedmdesátiletý Herr v. Pasenow, velkostatkář. V Berlíně u svého syna, premierlieutenta Joachima. Vzpomínka na minulost: Joachim byl vychován v kadetce v Culmu. Starší bratr Helmuth určen převzít statek. Otec běhal za polskými holkami, matka na něho přísná. Strýc Bernard. Vzpomínka na koníka, který zlámal nohu.

S otcem v civilu - jenž je mu odporný, do Jägerkasina v Jägergasse. Obava, aby přítel ~~Bertrand~~, jenž vystoupil z vojska a je obchodníkem bavlnou, se tam neobjevil. (Poměry Joachima a Bertranda je jako Faust a Mefisto: Joachim romantik konservativce, Bertrand cynik a intelektuál.) Dvě děvčata v lokále, jedna z nich Češka

Růžena - otec ^{L Joachimovi} jí dává peníze, je vilný, Joachim zuří. Bertrandovy názory o uniformě. Otec druhý den na odjezdu se zmiňuje o svatbě s Alžbětou ~~von~~ Badden ^{von} na sousedním sídle Lestowě. Bertrand potká Joachima a pozve ho na oběd. Byl v Americe, chystá se do Indie. Má závod v Brémách, v Liverpoolu. Joachim ~~navštívil~~ ^{navštívil} ~~deprovází~~ ^{deprovází} ~~ona je jeho kámoška do Jägerkasina~~, myslí na Růženu. Baddensen na zimu sídlí v Berlíně. Joachim je navštíví. Pak potká Růženu před Jägerkasinem, pozve ji na druhý den na vlet. Rozkošný den lásky, ač prší a oni jsou venku ~~na dešti~~.

Helmuth je zabit v souboji s polským hrabětem, "pro čest rodiny" (více se neříká, a autor vůbec rád naznačuje jen, ač někdy je tím málo srozumitelný - zakládá si na "psychologii"). Joachim jede do Stolpinu, domů, na pohřeb, po několika dnech se vrátí do služby.

II. Joachim touží po Růženě, jde za tlustým člověkem, o kterém myslí, že je Bertrandův přítel a že spí s Růženou. S Bertrandem o cti a soubojích. Růžena žije s Joachimem. Bertrand u nich na večeri.

Na Stolpinu starý Pasenow prohlíží rád lidem poštu, terorizuje. Píše Joachimovi, že by měl kvitovat, oženit se, převzít velkostatek. Joachim doprovází na nádraží Alžbětu s matkou, když na jaro odjíždějí na Lestow.

Bertrand v Praze obchoduje se sklem, vzpomene na Růženu. Když se vrátí, míní, že by Růžena mohla k divadlu a získá jí místo choristky.

Starý Pasenow zve častěji pastora, zavádí řeč na zásvětí, je nerad sám, smrt synova ho rozrušuje, ač to nepřiznává.

Mann (Broch: Die Schlafwandler). München. Rhein-Verlag.

1. Der zweite Roman:

Esch, oder die Anarchie. 1903.

u vinařské firmy, Korník n / R

August Esch, obchodní příručí, dostane 2/3 1903 výpověď. Kulhavý socialistický důvěrník Martin mu řekne o místě u "Středorýnské" v Mannheimu. Do knajpy rýnských plavců u matky Hentjen. Vdova Gertrud Hentjen, 36 let. Martin se jmenuje Geyring. Podrobný popis hospody. Esch odmítne stát se socialním demokratem, jede se hlásit o místo a dostane je. Rád by udal dřívějšího pána z podvodů, ale nechá toho. Nastěhuje se k svobodnému celnímu inspektorovi, hrubému Baltasarovi Kornovi, jenž by mu rád dal svou odkvétající a bezvýraznou sestru Ernu. Seznámí se s ředitelem divadla Gernerthem, jenž přichází hrát jakési varieté se svou tlupou. S Kornem a Ernou do divadla. Kejklíř s děvčetem, na něž hází nože, to zaujme Esche. Hentjen dostane od něho pohlednice, mluví s Martinem. Kejklíř je žid Teltscher, děvče je Maďarka Ilona, hodně sešlá hýřením. Gernerth je z Chebu, Korn z Hofu v Bavorích. Fritz Lohberg, obchodník s doutníky, abstinent ve všech směrech. Esch mu říká proto idiot. Chce ho s Kornem svest k pití a k holkám, ale nezdaří se jim to. Cestou zastihnou armádu spásy, která Esche velmi zajímá. - / stálé "zpytování svědomí" autorem u Esche, jenž líčen jako idiotský typ spekulativní, s rozrušeným svědomím bez vlastní zodpovědnosti. / Doma zatím Erna čeká na Esche, ráda by ho svedla, ale jen za manželský slib, Esch se zas na ni dobývá jen k souloží, ale ona se brání. / Hodně naturalisticky, všední detaily. / Korn zatím se sblíží s Ilonou, která chodí k němu spat, a Esch zuří.

Chromý Martin navštíví Esche v kanceláři. Jedná se o stávku, kterou chtějí někteří vyvolat, ale Martin jí chce zabránit, protože je doby těžká a stávku si vlastně přejí zaměstnavatelé. Ti co chtějí stávku, tvrdí o Martinovi, že je zaplacen Bertrandem, ředitelem Středorýnské transportní společnosti, aby stávce bránil. Esch se jde podívat na schůzi, provokatéři rozbijí schůzi, Martin, jenž bránil stávkovat, je jako buřič zatčen. Lohberg se seznámí před tím s Martinem. K stávce dojde. Teltscher přemlouvá Esche a Lohberga aby se účastnili penězi na tom divadelním podniku. Esch na to svede Ernu, aby přidala své úspory. Erna se počne ucházet o Lohberga. Sezene 2000 Mk. Esch se rozhodne hloupě dát výpověď z dobrého místa. Nechce se mu už sloužit. / Zas psychologická analyza duše chudé duchem.

Esch se vrátí do Kolína, přijde k matce Hentjen, nese jí dárek. U divadelního agenta Oppenheimra. Jeho "bureau". Pomýšlejí na to, pořádat dámské zápasy. Esch by rád Ilonu dostal z Kornovy náruče. Má zájem o Ameriku, chce se učit anglicky. Esch obíhá krčmy a bordely, hledá vhodné holky. Teltscher je v Alhambře cvičí. Esch sepiše také článek proti Bertrandovi a Středorýnské společnosti, že dostala Martina do kriminálu na 3 měsíce neprávem, protože bránil stávce, kterou ona chtěla. Donese článek do Volkswacht, ale redaktor ho odmítne, říká, že Bertrand je slušný člověk, s kterým se dá jednat/zajímavě poměr socdem k buržoasii!/Oppenheimer vymýšlí jména a rasy dívek. Mezi najímanými je také Růžena Hruška, "česká lvice", která však uteče studem. Hentjen Eschovi zuřivě vytýká jeho divadelní spády, tvrdí, že ta Češka má pravdu. První představení, dobrý úspěch. Esch vyvede paní Hentjen na výlet, pod záminkou, že pojedou kupovat laciné víno. Dojde k hubičkám/široce naturalisticky animální zamilování, bez svodu, jen z příležitosti. Podrobně první soulož. S Teltschrem smlouvá výpravu se zápasnicemi do Ameriky - číší obchod s holkami v jisté slušnější formě. Gernerth jako ředitel předstírá stále zájem o svou rodinu, ženu i děti, jež má jinde a jezdí za nimi. Esch se sejde na svých výpravách za holkami s Harry Köhlerem, precitlivělým pederastickým klukem. Alfons hudebník je jeho ochrancem. Harry miluje Bertranda, jenž s ním má poměr. Zápasy už nevynášejí; Esch jde k redaktorovi Volkswacht a řekne mu, že má svědky o Bertrandově pederastii. Ale redaktor se nedá tím svést. Esch by rád svedl Hentjen do Ameriky a angažoval ji v tom podniku, ale ona myslí na obnovu své knajpy.

III.
Esch se rozhodne vzít peníze z divadelního podniku. Gernertha je však těžko nalézt; Esch ho přece donutí, že splatí na dluh Erně a Lohbergovi polovici a Eschovi dá 50 Mk na cestu. V Mannheimu Erna bouří, ale konečně se spokojí se splátkou. Esch navštíví Martina ve vězení. S Ernou, která je s Lohbergem zasnoubena, prostě spí, a Erna se mlčky podvolí. Martin nesouhlasí s Eschem, že jede vyhrožovat Bertrandovi udáním, Esch opět nechápe smýšlení sociálního demokrata. Dál příliš filosofické a nejasné úvahy vůbec o povinnosti, zodpovědnosti, opravách světa atd. Noc v Müllheimu. Esch jde k Bertrandovi. Návštěva líčena, jakoby byl Esch ná-měsíčný a měl vidění. Hrozí policejním udáním, protože místo

Bertranda sedí ve vězení nevinný Martin. Bertrand vykládá filosoficky: "Nikdo nestojí tak vysoko, aby směl druhého sou-
dit, a tak zkažený není nikdo, aby jeho duše nevyžadovala
suctu"/Já: Jak začne kapitalista o "duši" a jiných absolut-
ních hodnotách, je to znamení pusté autorovy slabosti./
Návrat zas do nekonečna a nejasně filosoficky rozšlapaný.
V Mannheimu se Esch vzdá udání, protože prý tam policie,
která zatkla Martina, není toho hodna, kdežto v Kolíně je
prý Esch dlužen policii náhradu za to, že neudal svého dří-
vějšího zaměstnavatele pro podvody. Nová návštěva u Martina,
Martin větrí, že něco není v pořádku, ale Esch se nepřizná.
Esch v noci u Kornů filosofuje, podrobné rozbory jeho vý-
čitek svědomí, myšlenky na smrt. Rozhodne se, že se nechá za-
bit od pí Hentjen, která mu slibovala, že ho zabije, budeli
jí nevěrný. V Kolíně učiní Esch na Bertranda udání písemně
u policie. V Alhambře najde jen Teltschra, s Oppenheimrem
smluví závěr ženských zápasů, které již netáhnou. Mají už
seznam dívek na vývoz. Večer sejde se s Alfonsem, doví se,
že Harry se otrávil ze zármutku nad tím, že Bertrand spá-
chal sebevraždu. Esch smluví s pí Hentjen svatbu. Gernerth
se nevrací z cesty za rodinou, objeví se, že jim prchl se
všemi vydělanými penězi a nechal rodinu v bídě. Sen o Ame-
rice se rozplynul. Teltscher chce sám zřídit nové divadlo,
Esch svolí, vzpomíná na Ilonu. Hentjen počne opravovat
hospodu, ale dá peníze i do divadelního obchodu. Objeví
se, že Erna je těhotna, Lohberg bude mít do rodiny dítě od
Esche, nevěda o tom. Konec o Eschově svatbě s Hentjen zas
filosofický.

IV.

Teltscher zřídil divadlo v Duisburku, skrachoval, Esch mu
dá s Hentjen zbytek jmění, ale i to všechno zmizí. Ale Esch
se stane vrchním účetním v své vlasti, v Lucemburku, ve vel-
kém průmyslovém závodě, jehož choť jej tím víc obdivuje.
Někdy ji ještě nabil, později mň a mň, až přestal docela.

Myslím, že na této naturalistické drobnokresbě
s násilně mysticky filosofickým pozadím by český čtenář
neměl mnoho zájmu.

26/2-33.

V. Tille

Sehr verehrter lieber Herr Doktor Haas,

heute den 9. September traf Ihre Buchsendung ein und schon schwelge ich in dem durch und durch schönen und wohlgediehenen Buch. Etwas Ähnliches hatte ich 1937 vor- Ihre Lösung ist besser, ist einfach impekabel. Die Widmung an TGM hat mich tief ergriffen, Sie haben so unendlich recht mit dieser Widmung, es ist heute wie ein lichter Traum, dass der Mann unser Zeitgenosse, ein Mit-Lebender war; er kommt mir heute vor wie einer von den mythischen Herrschern, mit denen die Geschichte Chinas anhebt und die nichts weiter sind als fromme Verkörperungen von Tugend und seelischer Wohlgestalt.

Sie haben den Wunsch nach publicity geäußert. Sie hätten es nicht tun müssen, denn nicht einmal Ihr Veto hätte hindern können, was ich vorhabe: ich schreibe a/ über Ihr Buch ausführlich in unserer weitaus besten und geistigsten Zeitschrift, im Kritický měsíčník; b/ über The Historical Mission in der sehr guten Wochenschrift Svobodný zítřek; c/ über On Teaching German Literature wiederum und gesondert im Kritický měsíčník; nebst dem habe ich die Absicht, auf Ihre Arbeit höchst nachdrücklich im Rahmen eines Debattenabends zu verweisen, den die Literární historická společnost auf das Thema Prinzipien der zukünftigen tsch. Germanistik veranstalten will.

Dabei fühle ich, dass ich mit all dem der Schönheit, dem Adel, der clarté und lucidité Ihrer Arbeiten schwerlich werde gerecht werden können.

Ich glaube, dass Sie Dr. Edvard Beneš durch Widmung eines Expl. Ihres Buches eine aufrichtige Freude bereiten würden. Der H. Präsident hat jetzt einen eigenen literarischen Adlatus in seiner Kabinettskanzlei; es ist der vielleicht auch Ihnen bekannte Schriftsteller Josef Kopta, ein ganz ausgezeichnete Mensch, ach ja, Sie können nicht vergessen haben, dass er mit meiner Wenigkeit die Satzungen der Thomas Mann-Gesellschaft unterzeichnet und bei der Polizeibehörde eingereicht hat. Ich kann also diesen meinen guten Freund in dem Sinne instruieren, dass Ihre an die Kabinettskanzlei gerichtete Buchsendung nicht in der riesigen Post untertauchen darf, sondern mit einer entsprechenden Einbegleitung auf den grossen Tisch in der Ihnen bewussten Bibliothek gelegt wird, die Masaryks Arbeitsraum war und nun der Arbeitsraum von Edvard Beneš ist. Ich sass dort im Sommer, mit vier Schriftstellern, zwei Stunden lang, Beneš ist heute ein ganz anderer Mensch als 1938, gesprächig, witzig, humorvoll und von einer hinreissenden geistigen Aktivität/.

Eben sitze ich über meiner fertigen Fassung von Kafkas "Prozess", ich schrieb wohl schon, dass ich die tsch. Gesamtausgabe leite. Wieder einmal bin ich ganz im Banne dieses ungläubwürdigsten Wunders von einem Autor. Sonst ziehe ich mich von der prosaischen Translatatur zurück, habe nur noch zu erledigen den Tod Vergils von H. Broch, Manns Josef den Ernährer und Manns "Moses" aus dem synthetischen Buch The Ten Commandments. Werke, die Ihnen gewiss durchwegs bekannt sind.

Etwas geradezu bestürzend Schönes: fast wörtlich deckt sich Ihre "oekologische" Deutung Rilkes, Werfels, Kafkas, Stifters mit Thesen, die ich seit 1945 immer wieder öffentlich vorbringe. Auch dafür Dank!

Ihre Hand drückt

Prag, 9. September 1946.

Hr

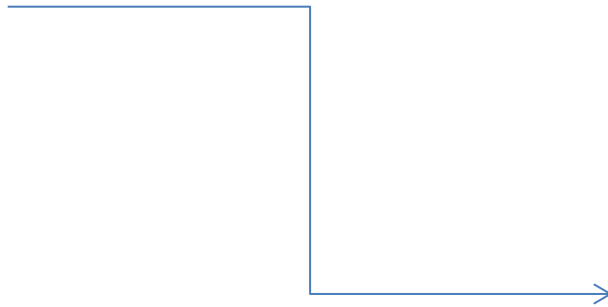
P. Eisner

→ Willy Haas

úkolý na příště (6. 3.):

- přečíst Náměsíčníky (**Broch, Hermann:** *Náměsíčníci*, přel. a doslov napsal Rio Preisner. Praha, Mladá fronta 1966 (2. vyd.: Praha, Academia 2012) – se speciálním zřetelem k „českým“ motivům
- zorientovat se pomocí jmenného rejstříku („Broch“) ve svazcích
  - **Grebeníčková, Růžena:** *O literatuře výpravné*, ed. Michael Špirit. Praha, Institut pro studium literatury – Torst 2015
  - **Špirit, Michael:** *Růžena Grebeníčková a její rukopis. Studie – komentář – bibliografie*. Praha, Institut pro studium literatury – Torst 2015
    - kdy Grebeníčková začala o Brochovi psát?
    - v jakých textech, z jakých perspektiv a v jakých souvislostech RG do roku 1966 interpretovala román Náměsíčníci?

13. 3.: Náměsíčníci, Preisnerův překlad (1966) a jeho reflexe